

מדרבנן. כי הרבצה אינה זריעה ממש, וצורתה שונה, ולכן היא רק תולדה. ואעפ"כ היא אסורה בשביעית, כי גם התולדות לא הותרו אלא לאוקמי והנבטה אינה אוקמי אלא אברויי. ורק אם הזרעים החלו לנבוט מאליהם ויש חשש שיקמלו מחוסר מים, מותר להשקותם משום אוקמי.

שביעית אם ההשרשה תהיה בשביעית. שהרי ההשקאה היא המשרישה את הזרעים ונמצא שהזרעים משתרשים בשביעית והדבר מותר. ומסתבר שאין לחלק בין זריעה בערב שביעית להשקאה בערב שביעית. וכשם שהשקאה בערב שביעית מותרת כך גם זריעה. אלא ע"כ זריעה, ותולדתה, אסורות רק בשביעית גופא. (ועי' להלן סי' כ"ח אות ח' אם השרשה עצמה היא מלאכה האסורה מהתורה).

מסקנה

הרבצה בשביעית כדי שיצאו ירקות בשביעית, אינה אסורה מהתורה אלא

סימן כב

גיזום פרחים בשביעית

הבעיה מתחלקת לשניים:

- א. האם גיזום זה הוא מהתורה או מדרבנן? ונ"מ לסומכים על היתר המכירה שלא הותרו להם אלא מלאכות דרבנן.
- ב. האם גיזום זה נחשב לאוקמי או לאברויי? שאם היא לאוקמי מותר גם למי שאינו סומך על היתר המכירה.

א. איסור זמירה בכל האילנות

הרמב"ם בפ"א בהל' שמיטה ה"ב פסק: "אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הבצירה. ואחד הכרם ואחד שאר אילנות". לכאורה מוכח מדבריו שאיסור זמירה נוהג מהתורה בכל האילנות. ועיין כרם ציון (פרק ג' הע' א') כתבו שכן היא דעת רוב האחרונים חוץ

ראשי פרקים

שאלה

- א. איסור זמירה בכל האילנות?
- ב. זמירה שהיא כזריעה דוקא להצמחת פרי
- ג. בין מעשה באילן לבין מעשה בקרקע
- ד. האם איסור עבודה תלוי בקדושת שביעית
- ה. החומרא בזימור הגוף יותר מבזימור ענפים
- ו. זמירה בירקות

סיכום

* * *

שאלה

יש סוגי פרחים שאחרי הגל הראשון של הפריחה יש צורך לגזמם כדי לעוררם להצמיח גל שני. מטרתו המוצהרת של גיזום זה היא: ריבוי זרועות ופרחים. האם הוא מותר בשביעית?

מהחזו"א. אך במשנה שביעית (ב', ג') שנינו: "מקרטמין. מזרדין ומפסלין עד ר"ה". ופירש הר"ש: "מקרטמין היינו זימור אלא שלשון קירסום באילן וזימור בכרם", וכן כתב רש"י במו"ק (ג' ד"ה מקרטמין, "היינו זימור אלא שקירסום שייך באילנות". והקשה הרש"ש, הרי כל מלאכות אלו המותרות בערב שביעית עד ר"ה אינן אלא מדרבנן, כמבואר במו"ק ג' שרק מלאכות דרבנן הותרו בערב שביעית, וא"כ קשה כיצד הותר הקירסום הרי זמירה אסורה מהתורה? ותרץ האגלי-טל (זורע, ד') שלדעת רש"י והר"ש רק זמירה בגפן נחשבת לאב, ואסורה מה"ת, אך אותה פעולה באילנות אחרים, כיון שאינה מכוונה בשם זמירה אלא בשמות אחרים (והראיה, הכינוי "קירסום" באילנות אחרים) — נחשבת לתולדה ואינה אסורה מהתורה, אלא מדרבנן בלבד. אך הרמב"ם אומר שקירסום אינו זימור אלא מלאכה מותרת שכן פירש בפהמ"ש: "מקרטמין — לכרות השבולת ביד; מזרדין — לכרות הענפים המתפשטים מן האילן; ומפסלין — לכרות הענפים היבשים". ואילו זימור לדעתו הוא זה הבא להרבות פרי וכמו שכתב בפהמ"ש שם (פ"ד מ"ה). ומצב זה יתכן רק בענפים לחים, ולא בענפים יבשים שאינם אלא מכבידים על העץ, ואינם בכלל זמירה. (ולפי"ז, מה שפירש הרמב"ם: "מזרדין — לכרות הענפים המתפשטים", ר"ל, ענפים המתפשטים ומפריעים לעיצוב צורת העץ, אולם אין בגיזומם משום ריבוי פרי. ועיין חזו"א ס' כ"ו ס"ק א').

נמצא איפוא, שלשיטת הרמב"ם יהיה גיזום הפרחים אסור מהתורה, שכן מטרתו זהה לזמירת הגפן, שהיא להרבות פרחים. אך לשיטת רש"י והר"ש, יהיה גיזום זה מותר מהתורה, אף שמטרתו זהה לזמירה, מכל מקום אין נקראת זמירה אלא בגפן

בלבד.

ב. זמירה שהיא כזריעה דוקא להצמחת פרי

אולם דעת החזו"א (שביעית, כ"ו, א') שגם הרמב"ם מודה שזמירה ביתר האילנות אינה דומה לזמירה בגפן, ולכן גם הרמב"ם יודה שזמירה ביתר האילנות מותרת וזאת משום שהעבודות משתנות בשינוי קל זו מזו, וכן הזימור בגפן חלוק משאר אילנות מצד טיב עבודתו (עי"ש ס' י"ט ס"ק י"ד-ט"ו וס' כ"א ס"ק ט"ו). והדברים ידועים אצל החקלאים, שהגפן שונה בצורת גידולה הפראית מיתר העצים וזמירתה נחוצה יותר, הן לריבוי הפרי והן לקיום העץ, מאשר ביתר העצים. וכן היא דעת מרן הרב קוק זצ"ל (בקונטרס אחרון שבת הארץ אות י"א), שהזמירה האסורה מהתורה היא רק זו המיועדת לריבוי הפרי. ורק היא נחשבת כתולדת זריעה. (ואכן לדעת החקלאים הזמירה היא כזריעה ממש, שכל מקום שזומרים הוא מצמיח ריבוי מוגבר, והאשכולות גדלים רק על הזמורות הצעירות. אך הזמירה המיועדת להארכת קיומו של העץ אינה זמירה אלא היא הנקראת פיסול, או זינוב, שאיסורה אינו אלא מדרבנן. ועיין פסקי הגר"ד והוראת שעה להגר"ה [בספר בצאת השנה עמ' ע"ג] שג"כ פסק כן).

ונמצא לפי"ז שאין סברה לחלק בין השמות השונים, אלא בין מהויות הזמירה. זמירה בגפן שאינה לריבוי פרי אינה אסורה מהתורה; ומאידך, זמירה באילנות אחרים, אם היא שווה במהותה לזמירה בגפן — תהיה אסורה. אלא שבדרך כלל ברוב האילנות הזמירה שונה במהותה מזו שבגפן, אך אם ימצא אילן המחייב זמירה

[ודברי האג"ט בהסבר דברי רש"י והר"ש, שהזמירה ביתר האילנות מותרת מהתורה משום שאינה נקראת בשם זמירה, תמוהים, וכי מן השם הוא זה? ועכצ"ל שכוונתם היא שאותו מעשה של כריתת ענפים, המכונה זמירה בגפנים, כשנעשה באילנות אחרים נושא אופי אחר ולכן שמו אחר והוא אסור רק מדרבנן כסייג לאיסור זומר שבתורה. ואף שהלשון דחוקה במקצת, הסברה מחייבת זאת.]

וראיה לדברינו שהזמירה לריבוי הצמיחה אסורה מהתורה גם באילנות אחרים יש להביא מהרשב"ם בב"ב, שעל המשנה בשביעית פ"ד מ"ה שהובאה שם: "אין קוצצין בתולת שקמה מפני שהיא עבודה, רבי יהודה אומר כדרכו אסור אלא מגביה ו' טפחים וקוצץ, או גומס מעם הארץ". ופרש אביי במס' בב"ב (פ' ע"ב): "ג' טפחים מעלי לה, מעם הארץ ודאי קשי ליה, מכאן ואילך — לא מקשי קשי לה ולא עילויי מעלי לה. גבי שביעית עבדינן מידי דודאי קשי לה". ופרש הרשב"ם: "דפשיטא לן ביה דלא ישביח ביזמור זה, משום דספק איסור דאורייתא לחומרא". ועי' חזו"א (סי' י"ט י"ד), שהק' על הרשב"ם, הרי קציצת שקמה היא רק תולדה (ולא נימק את קושיתו), ולענ"ד דברי הרשב"ם מוסברים היטב עפ"י מש"כ הרמב"ם. וזו לשון הרמב"ם בפהמ"ש (שביעית, פ"ד מ"ה): "ושקמה מין ממיני התאנים, כורתין האילן במקום ידוע ממנו כדי שיתחזק כוחו ויתן פריו בעיתו לרוב כמו הזמיר לכרמים". (אמנם מלשון זו עדיין אין הכרח שגם הרמב"ם סובר שקציצת שקמה אסורה מהתורה, וכמו שהסברנו לעיל בלשון רש"י והר"ש

כמו בגפן תאסר זו מהתורה. וא"כ גם גיזום בפרחים, שהוא שווה במהותו לזמירת הגפן, יתכן שיאסר מהתורה. ובזאת יושבו דברי הרמב"ם, שהחזו"א נדחק בהסבר לשינו: "אחד כרם ואחד שאר אילנות" שאינה מוסבת על זמירה אלא על בצירה בלבד. אך להנ"ל מבואר שעקרונית אסורה הזמירה בין בכרם ובין בשאר אילנות, אולם בתנאי שפעולתה ביתר האילנות זהה בתכונתה ובמטרתה לזמירת גפן. אלא שבדרך כלל אין זמירה זו נוהגת למעשה ביתר האילנות, בגלל אופיים השונה של האילנות מהגפן. אך לו יצוייר שיהיה אילן שהזמירה בו תהיה זהה בתכונתה למטרת הזמירה בגפן — גם הוא יאסר מהתורה. והראיה שאין שינוי השם והעץ מעלה או מוריד, מבצירה האסורה לכל הדעות בכל האילנות, אע"פ ששמות שונים להם, כגון: אורה, מוסק, קוצר וכדו'. א"כ מסתבר שה"ה הזמירה.

ובזאת תיושב קושיה אחרת. מהגמ' מוכח שנטיעה אסורה מהתורה (עיין גיטין נ"ג. ועיין ר"ש שביעית פ"ב מ"ו), וע"כ משום ק"ו מזמירה. (ואע"פ שאין עונשין מן הדין, מ"מ העשה ניתן להילמד מן הדין, ולכן פסק הרמב"ם [פ"א ה"ד] שאינו לוקה על נטיעה). ואם זמירה אסורה רק בגפן כיצד אפשר ללמוד איסור נטיעה ביתר העצים? (עיין אג"ט שם וחזו"א י"ז, כ.). ולהנ"ל מבואר. בעצם הזמירה אסורה מהתורה בכל האילנות, אלא שאינה נהוגה למעשה בכל האילנות, אך לו יצוייר שהיתה נהוגה — היתה אסורה. לכן אפשר ללמוד מק"ו לאיסור נטיעה בכל האילנות מהתורה.

הע' ד'), שבעצי סרק אין הזמירה אלא מדרבנן. וכן מסתבר, שהרי נטיעת עצי סרק היא רק מדרבנן. וק"ו זמירתם. ועי' רש"י (ב"מ ק"ט ע"א) ששקמה היא עץ סרק. ועיין כלאים (פ"א מ"ח): "אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה", משמע שעץ סרק הוא. עי' משנה ראשונה שם. מיהו זוהי הס"ד ולא המסקנה שאכן עץ מאכל הוא. ועיין תוי"ט שם (פ"ו מ"ד). ועי' ב"ב סוף פ"ה, ששקמה עץ סרק הוא. ועי' משנת יוסף (פ"ד מ"ה). וכנראה ששקמה היא בין סרק לבין פרי. ותלוי לשם מה מגדלים אותה, לקורות או לפרי.

מיהו, קורות שקמה, יתכן שיש בהן קדושת שביעית אם נניח שביעורן והנאתן שוין, (מאחר שקורות שקמה שימשו בעיקר לבניה והנאתן היא בדירה בצל קורתן, וככל שעובר הזמן הן מתבלות ונרקבות ונמצא שהנאתן וכילויין שוים. מאידך י"ל שהנאתם לא מגופן וצ"ע). וכן צ"ע כיצד פוסק הרמב"ם בקדושת עצים. עי' בירור הלכה לסוכה (מ' ע"א).

ועי' במהדורת הגר"י קאפח שגרס בפ"ד מ"ה: "ויהיה בזה תיקון האיילן כמו הזמירה לכרם". ולגירסה זו אין מדובר כלל בריבוי פרי. ובאמת עיקר גידולה של השקמה הוא לקורות ולא לפירות. והרמב"ם רק דימה את צורת הקציצה בשקמה לזמירה בגפן. כי קציצת השקמה מרבה קורות. אך התכלית שונה. ויתכן שאין בקציצת השקמה איסור זמירה מהתורה גם לדעת הרמב"ם.

ד. האם איסור עבודה תלוי בקדושת שביעית

ורעיון זה לחלק בין ריבוי פרי לצימוח אחר למדתי מהאג"ט (זורע ב' וכ"כ החזו"א ועי' בית רידב"ז פ"א ס"ק ל"א) שכ' בהסבר דעת רשב"ג

שדימו קירסום לזמירה בגפן רק מצד הדמיון הכללי של חיתוך הענפים. אולם הגדרה מפורטת זו של הרמב"ם באשר למטרתה ולתועלתה של קציצת השקמה מסבירה את דעת הרשב"ם שאיסורה מן התורה.

ג. בין מעשה באילן לבין מעשה בקרקע

ואעפ"כ יש למצוא אולי פתח היתר לומר שגיוזום הפרחים, על אף דמיונו המובהק לזמירת הגפן ולקציצת השקמה, מותר מן התורה, בפרט בפרחים חד-שנתיים. שכן יש לחלק בין זומר ענפים מן הגפן לבין קוצץ גבעול הפרח. גוזם ענפים מן הגפן עושה מעשה בעץ הגדל מן הקרקע ולא בקרקע עצמה משא"כ גוזם את גבעול הפרח עד הקרקע עושה מעשה בקרקע (עיין חילוק כע"ז באג"ט, זורע ב') והר"ז כאילו ממית את הפרח ומצמיחו מחדש, שאע"פ שמסברה הוא תולדת זורע, אין לנו תולדות מהתורה בשביעית אלא זומר בלבד, וכיון שאין גיוזום זה דומה לגמרי לזומר — יש להקל. ועוד, זומר גפן עושה זאת כדי שיתן פרוי בעיתו לרוב, כדברי הרמב"ם הנ"ל. ופירות אלו, הקדושים בקדושת שביעית, יש איסור לרבותם. אך בפרחים שאינו מרבה פירות הקדושים בקדושת שביעית, אלא פרחים, שאין להם לא טעם ולא ריח כמעט, אינם דומים לענבים, וריבויים אינו אסור מה"ת. ואמנם גם בשקמה מרבה קורות כמבואר בברטנורה ב"מ (פ"ט מ"ב), אך י"ל שמרבה גם פירות, עיין חזו"א (י"ט כ). וכמו שכתב הרמב"ם שממין התאנים הוא. ואכן ידוע שיש מיני שקמה שפירותיהם ראויים לאכילה. עי' במש"כ הגרב"צ עוזיאל בהתורה והמדינה (ח"ג עמ' פ"ח) ששקמה עץ פרי הוא.

וכ"כ בהלכות פסוקות (כרם ציון השלם פ"ג

בגלל קדושת שביעית. ויתכן לומר שהאג"ט סובר כמקדש דוד שהמלאכה אסורה בגלל קדושת פירות שביעית. אך זהו לשיטה אחת ברמב"ם, ויש מפרשים את הרמב"ם באופן אחר. והתוס' בודאי חולקים על הרמב"ם. וגם האוסרים לא יאסרו את העבודה אלא בפירות עצמם מחמת קדושתם, אך העבודה בעץ תהיה מותרת גם אם מטרתה הפירות. לכן נראה שדעת ההלכה נוטה יותר לומר שאיסור עבודה אינו תלוי בקדושת שביעית. (עי' להלן סי' ל"ב שנתנו טעם לתלות שבין קדושת שביעית לאיסור עבודה. ועיין להלן סי' כ"ח אות ו' שיש פוסקים שנטיעת עצי סרק היא רק מדרבנן).

ה. החומרא בזימור הגוף יותר מבזימור ענפים

ומיהו יש לפקפק במה שחילקנו, בין זומר ענפים לגוזם גוף הצמח, שאיפכא מיסתברא, דוקא גוזם גוף הצמח חמור יותר. שהרי כל מה שרצינו להרויח בחילוקנו הנ"ל היה להגדיר את הגיזום של גוף הצמח כעבודה האסורה רק מדרבנן ולכן היא מותרת לסומכים על היתר המכירה, כי מתיריו הראשונים של היתר זה הגבילו את תחולת ההיתר למלאכות דרבנן בלבד ולא למלאכות דאורייתא. (עיין משפט כהן סי' ס"ז) אלא שחילוקם זה טעון הסבר, על מה הוא מבוסס. יש אומרים שחילוק זה מבוסס על הסברה שרק הפירות הגדלים בקרקע של גוי מותרים באכילה ואין להם קדושת שביעית, אך הקרקע עצמה אינה מופקעת מקדושתה ולכן זריעה אסורה. (עיין לאור ההלכה להגרש"י זווין ומעדני ארץ סי' ט', וס' השמיטה להגרמ"ט, ובכרם ציון הל"פ). ויש אומרים שהחילוק בין מלאכות דאורייתא לבין מלאכות דרבנן

שמתיר ליטע אילן סרק בשביעית (שביעית פ"ד) משום שעצים אין בהם קדושת שביעית. ולכן גם לרבנן, נוטע, אפי' עץ פרי, אינו אסור מהתורה. מכיון שאיסורו רק מחמת הפרי, והפרי לא גדל על הארץ אלא בעץ, אינו אב זריעה אלא תולדה. אלא שדבריו מוקשים:

א. לשיטת הר"ש נטיעה אסורה מהתורה, וגם לדעת הרמב"ם אינו מוכרח שנטיעה מדרבנן, וכמש"כ לעיל, שאינו לוקה, אך עובר בעשה. וכן משמע מפשט הגמ' בגיטין נ"ג ב' שנטיעה אסורה מהתורה.

ב. יתכן שיש גם בעצים קדושת שביעית כמבואר בב"ק ק"א ובסוכה ל"ט. עי' בירור הלכה סוכה מ'.

ג. מה ענין קדושת שביעית לאיסור עבודה? וכי מותר לזרוע זרעים שאין בהם קדושת שביעית?

ד. לפי הר"ש סיריליאו (בפ"ד ה"ד) והחזו"א (סי' י"ט ס"ק כ'), אמנם לדעת רשב"ג אין איסור נטיעה בעצי סרק משום שאין בהם קדושת שביעית, אך לרבנן אין לומר כן. ונמצא שלהלכה אין איסור נטיעה תלוי בקדו"ש (אם כי האג"ט יסבור שגם לרבנן האיסור הוא רק מדרבנן).

אמנם מצינו שיש קשר בין איסור עבודה לקדושת שביעית, עיין משנה שביעית (פ"ב מ"ה): "פגי ערב שביעית שנכנסו לשביעית ושל שביעית שיצאו למוצאי שביעית — לא סכין ולא מנקבים אותן".

אך בר"ה (י"ב ע"ב) כתבו התוס' (ד"ה מנהג), שהדבר אסור רק מדין תוספת שביעית. משמע שבוזה"ז אין איסור. וגם בד' הרמב"ם (פ"י ה"י) שאוסר בזה"ז י"א שהוא רק משום מראית העין (הרש"ס וערוה"ש) אך אין איסור מלאכה בפירות

סברה זו). משא"כ הפיסול הנועד לקיום העץ, ההתייחסות היא אל העץ עצמו, לא כאמצעי לגדל פירות, אלא כאל דבר העומד בפני עצמו. מלאכה זו נחשבת למלאכת אילן ולא למלאכת קרקע, ודוחק.

ולפי הנתיבות בסי' רל"ד היה מקום לומר שגם אם נקבל את ההבחנה בין מלאכה בגוף הקרקע למלאכה שאינה בגוף הקרקע יש לחלק בין איסורי תורה לאיסורי דרבנן. כי איסורי דרבנן אינן פגיעה בגוף הקרקע, שהרי המעשה מצד עצמו מותר, ורק האדם הוא שעובר על מצות לא תסור. (אך דוחק לומר כן, עי' באהלה של תורה ח"ב סי' נ"ד).

וכן היתר השתילה בגוש אינו מלאכה בקרקע, שהרי השתיל שתול כבר בגוש וע"י הנחתו בקרקע יש רק תוספת יניקה לשתיל, אך אין זו מלאכה בקרקע. וכן המתירים זריעה בגרמא כגון שהטרקטור מתחיל לזרוע על הדרך וממשיך לתוך השדה. התחלת הזריעה היא במקום שאינו ראוי לזריעה, מכיון שהמקום אינו ראוי לזריעה אין איסור מצד הקרקע, אלא רק מצד האדם שלא יעשה מלאכה הדומה למלאכת קרקע. וכן אמירה לגוי, כמו שכ' מרן הרב זצ"ל בשב"א (קונ"א סי' א'), אין כאן איסור מצד הקרקע, שהר"ז כזרע הנזרע מאליו ע"י הרוח, אלא שהאמירה אסורה מצד שבות בלבד, מצד איסור גברא ולא מצד קדושת הקרקע, ולכן אין אמירה לגוי נחשבת למלאכת קרקע. ולפי"ז אם נאמר שגיוזם זה אסור רק מדרבנן, האיסור אינו מצד הקרקע אלא רק איסור גברא ולכן מותר. אולם הסבר זה נלענ"ד דחוק ומסתבר יותר לומר שכל החילוקים הנ"ל מבוססים על הסברו של הגרשז"א שיש לחלק בין חד דרבנן לתרי דרבנן.

מבוסס על דעת התוס' (מגילה י"ט) לחלק בין תרי דרבנן לבין חד דרבנן (ועי"ש טו"א שחולק על זה, עיין מעדני ארץ שם). ואם נקבל את חילוקם של הגרש"י זיין והגרימ"ט אזי יתכן שדוקא גיוזם זה הסמוך לקרקע חמור יותר מזמירת הענפים, משום שהוא עבודה בקרקע עצמה. וא"כ אע"פ שהוא מדרבנן, לפמש"כ יש לאוסרו מצד עבודת הקרקע. אך אם נקבל את חילוקו של הגרשז"א בין חד דרבנן לתרי דרבנן — אזי יש מקום להקל כדכתבנו.

אולם כנראה הוראת הרבנות הראשית והנהוג למעשה הוא לחלק בין חד דרבנן לתרי דרבנן. עיין למשל שבה"א (קונ"א אות י"א) שהאריך לחלק בין הזמירה האסורה מדאורייתא לפיסול האסור מדרבנן, ולכן אסר את הזמירה והתיר את הפיסול לסומכים על היתר המכירה. ואם נקבל את חילוקם של הגרימ"ט והגרש"ז הרי גם הזמירה עצמה צריכה להיות מותרת משום שאינה מלאכה בקרקע אלא בעץ. וכן החילוק שבין זריעה לשתילה, וכן החילוק בין מעשה ישיר לבין גרמא (כגון תחילת חרישה וזריעה במקום שאינו ראוי לזריעה לדעת הגרצ"פ) והרי חילוקים אלו אינם בין הפירות לבין הקרקע אלא בין איסור תורה לאיסור דרבנן. אמנם יש לומר שכל החילוקים הנ"ל הם חילוק בין קרקע לפירות. בזמירה, למשל, זמירה המיועדת לריבוי פירות, אף שהיא נעשית בענפים ולא בקרקע — כיון שמטרתה להשפיע על הפירות היונקים מהקרקע באמצעות העץ מיוחסת העבודה לקרקע; כי העץ, כיון שהוא מחובר לקרקע — עליו והפירות המחוברים בו מיוחסים ע"כ לקרקע, ולכן המברך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא (עיין שבה"א קונ"א ס"ס א' שהאריך להוכיח

לאוקמי, ובכ"ז אסור משום שזמירת אורז אסורה מהתורה. וכן כתב בשבה"א שכיסוח אורז אסור אפילו לאוקמי. ומוכח מדבריהם שכיסוח ירקות אסור מהתורה. וכתב שם הגראד"ר שרשי"י במו"ק פירש: כיסוח – זימור בעשבים משמע שכיסוח כזה אינו אלא תולדה. אך המעיין בדברי רש"י יראה שאין הוכחה מדבריו, שזוהי לשונו: "כיסוח בעשבים שחזותך הרעים מן הטובים, ולא היינו ניכוש שמעקר העיקרים מן הקרקע אלא חותכין מלמעלה", עכ"ל. והגרא"ד רוזנטל דייק מהלשון "חותכין מלמעלה" שזהו ממש גיזום של חלק מהעץ כמו גיזום הגפן, ובכ"ז אינו אלא תולדה משום שמהמדובר בעשבים. אך מראש לשון רש"י מוכח שמנתקים הרעים מן הטובים, משמע, שאינו חותך גבעול של עשב להצמיחו או לתקנו, אלא לתקן את הגבעול שלידו וכמו שכתב בפירוש: "הרעים מן הטובים", וא"כ אין זו הזמירה האסורה מהתורה שהוא חיתוך ענף מהגפן כדי להצמיח מהחלק הנותר. (עיי"ש שנשאר בצ"ע בסברה זו שזמירה בזרעים אסורה אפילו לאוקמי. ואעפ"כ נלענ"ד שהאמת היא שאין זו הזמירה האסורה מהתורה). ונלענ"ד שאע"פ שיצא הדבר מפי שני גדולים אלו, הגרמ"ש ומרן הרב זצ"ל, תורה היא ולימוד היא צריכה. שמה שהניחו שכיסוח אורז הוא לאוקמי, הוא בניגוד לתירוץ הירושלמי שאמר "שניא הוא הכא, שהוא כמציל מן הדליקה", כלומר עלה של אשכול הוא לאוקמי אך מירוס אורז הוא לאברויי. ולדעתם גם לר"ש צריך לומר שכיסוח דומיא דמירוס, דהיינו לאוקמי, ובכ"ז סובר הירושלמי שכיסוח אורז הוא לאברויי ולא לאוקמי. וא"כ גם הרמב"ם יוכל להתפרש כך, שמירוס הוא לאוקמי ומותר וכיסוח הוא לאברויי ואסור.

ולפי"ז רק אם נניח שגיזום פרחים אינו מהתורה אלא מדרבנן יש להתירו אחרי היתר המכירה משום תרי דרבנן.

ו. זמירה בירקות

בכרם-ציון השלם, אוצר השביעית, (הלכות פסוקות פרק ו' הל' ד') מובא בשם הגרא"ד רוזנטל שדן בשאלת זמירת ירקות. והביא מהמשנה סוף פ"ב בשביעית "ממרסין באורז בשביעית דברי ר"ש אבל לא מכסחין". ובירושלמי שם הל' ב' הקשה סתירה בדברי ר"ש, שבמשנה שם בהל' ב' "אמר ר"ש אף נוטל הוא את העלה מן האשכול בשביעית. מחלפא שיטתיה דר"ש, תנינא תמן ממרסין את האורז בשביעית ר"ש אומר אבל לא מכסחין (וכך הגיה הגר"א) וכא הוא אומר הכין?! ותירץ: "שנייא הוא, הכא, שהוא כמציל מן הדליקה". וכוונתו לומר שבהל' ב' בנוטל את העלה מן האשכול הריהו כמציל מן הדליקה והוי כאוקמי אילנא (עי' ע"ז נ' ע"ב) ולכן מותר, משא"כ בסוף הפרק שאסור לכסח את האורז משום שמשביח את האורז והוי כאברויי אילנא (ע"ז שם). (עיי"ש שני"א) וכנראה בזה נחלקו ר"ש ורבנן. לר"ש הזמירה האמורה אסורה מדרבנן ולכן לאוקמי אילנא מותר אך לאברויי אילנא אסור. ולרבנן הזמירה הזאת אסורה מן התורה ולכן אסורה אפילו לאוקמי. והרמב"ם פסק ג"כ שממרסין באורז ואין מכסחין (פ"א הט"ו), ולא הביא כלל את נטילת העלה מן האשכול וכנראה פוסק כרבנן, שנטילת עלה מהאשכול אסורה מק"ו מכיסוח אורז, שאשכול הוא עץ ואורז הוא ירק, ואע"פ שמאידך נטילת עלה מהאשכול היא לאוקמי וכיסוח אורז הוא לאברויי לדעת ר"ש, לדעתם גם אורז אינו לאברויי).

וכתב האור שמח שכיסוח אורז דומיא דמירוס, מה מירוס לאוקמי אף כיסוח

- ואדרבה, מסוגיית הירושלמי מוכח שכיסוח אורז אינו זימור מהתורה, שא"כ מה היא הסתירה בין נטילת עלה מאשכול לכיסוח אורז? הרי נטילת עלה היא בודאי תולדה, שאינה דומה לזמירה עצמה, שהיא גיזום הענף לשם הצמחה. ואפילו נטילת ענפים יבשים, או ענבים מהגפן, אינה זמירה (עיין פירוש הר"ש לפר"ב מ"ב מיבלין ענבים יבשים וי"ג ענפים יבשים ומוכח שאין זו זמירה). וק"ו נטילת עלה מהאשכול! ואם כיסוח אורז הוא זימור דאורייתא מובן מדוע הוא אסור אפילו לאוקמי, בעוד שנטילת עלה מהאשכול מותרת כשהיא לאוקמי! אלא ע"כ זוהי כוונת הירושלמי, כיון שבשניהם, גם בכיסוח אורז וגם בנטילת עלה, האיסור מדרבנן, ומדוע ר"ש מתיר בעלה ואוסר באורז? ותירץ הירושלמי דעלה הוא לאוקמי ואורז הוא לאברויי, וזוהי גם כוונת הרמב"ם.
- (ולדעת פאה"ש עפ"י הגר"א [סי' כ' ס"ק ז'] לא נחלקו בדבר ר"ש ורבנן אלא ת"ק מודה לר"ש שנוטל הוא את העלה מהאשכול בשביעית משום שהוא לאוקמי).
- סיכום**
- א. זמירה זו שנועדה לעורר גל פריחה היא

סימן כג

קטיף יחורים בשביעית

- שאלה הפרחים. האם הדבר מותר בשביעית?
- במשתלת הפרחים בעצמונה קוטפים יחורים ומשווקים אותם, וזוהי פרנסתם העקרית מצמחים אלו. אולם קטיף זה מהווה מעין גיזום, המגביר את צמיחת
- תשובה הרב נחום רכל רצה לדמות זאת לקציצת בתולת שקמה בשביעית שאסורה, משום